

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2011 VASARIO 12 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 4(1)

IŠJUNGTI TELEVIZORIŲ

Juoda.

Ją mes tradiciškai linkę laikyti praradimų spalva. Nepastebėdami, kad tamsi užsklanda mus kartais gailestingai atskiria nuo pernelyg ryškių cirko spalvų ir suteikia galimybę atsikvošėti. Suvokti, kad be pakvaišusio, medijų manipuliuojamo „ego” egzistuoja ir tylus „aš”, kurio buvimui paliudyti nereikia dirbtinomis priemonėmis formuojamos realybės.

Kai užgęsta televizoriaus ekranas, vienišam žmogui gali pasidinti, kad nutilo artimas draugas, suirzusiai namų šeimininkei – papildomo triukšmo šaltinis (be vaikų, šuns , katino ir kaimynų leidžiamo rusiško popso). Laiko nuovokos netekusiam „maratonininkui” (taip vadinamas vienas alkoholikų tipažas – R.Š.), kuriam tylą baisiausias priešas, televizorius – ne kas kita, kaip snaudulio stimulatorius.

Kambary pūpsio paprasčiausia dėžė juodu ekranu, ką tik skleidusi fobijas, skatinusi nesaugumo jausmą, eskaluodama nepilnavertiškumo kompleksus ir sureikšmindama susitapatinimą su laidų herojais.

Masinė vartojimo erdvė kartais sukelia į haliucinacijas panašių idėjų: pavyzdžiui, kad kultūros ir kriminalų rubrikos iš esmės identiškos, nes abi siekia atkreipti dėmesį į nestandartinį įvykį. Pavyzdžiui, narkomanai nupjovė vienišam kaimynui galvą ir maišelyje nešiojosi po turgų, o vienoje Londono galerijoje eksponuojama karvės maita ir gyvos žiurkės!..Kur čia menas, o kur – kriminalas?.. Ir ar neverta abiem atvejais taikyti baudžiamąją atsakomybę?..

Jei televizijos dėmesio objektu seniau būdavo dar ir teigiami žmonės (partiniai veikėjai, pavyzdžiui), tai dabar kameros akis atkreipta į psichopatus, maniakus, nekrofilus ir kitas nelaimingo auklėjimo bei nepavykusių genetinių eksperimentų aukas. Maniakai egzistavo visados, kaip egzistavo blogas auklėjimas, bet niekas pabaisų nekviatė į studiją pasišnekučiuoti apie gyvenimą ir laisvalaikio pomėgius. Dabar nebekviečia buvusių partinių veikėjų šnekėtis apie partijos uždavinius. Sakytum, revanšas. Ir televizinio dėmesio trokštančiam partiečiui nebelieka nieko kito, tik imti peilį ir traukti pas kaimyną.

Šitaip televizija gimdo naujas idėjas, o kad jos panašios į kliesdusius, stebėtis nereikia, nes visi narkotikai juos sukelia, negana to, ir priklausomybė atsiranda. Ir niekas dar nesugalvoja, ką daryti, kai ištinka televizinės abstinencijos sindromas.

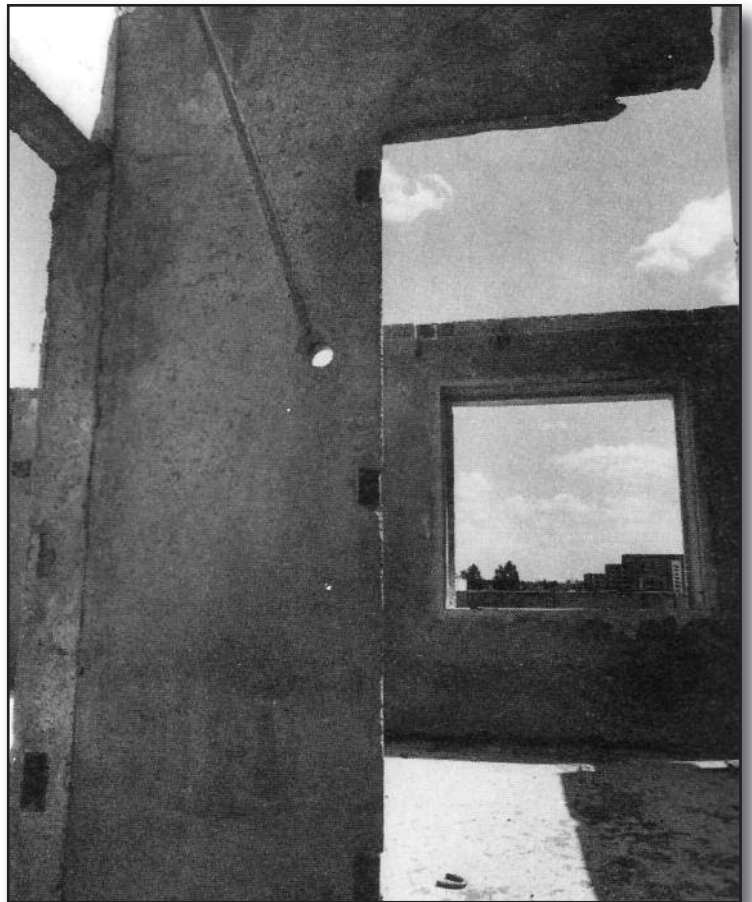
Paprasčiausia būtų išjungti šitą dėžę. Kaip papildomo triukšmo šaltinį.

Kad neužgožtų kitų kanalų – kosminių. Jais, sakoma, atiteka Visatos išmintis.

Bet ar daug atsiras tokių, kurie ryšis tokiam radikaliai žingsniui – išjungti televizorių?..

Renata Šerelytė

Iš esė „Nacionalinio pasididžiavimo spalvos”, almanachas „Varpai”, 2006



Algimanto Kunčiaus nuotrauka iš ciklo „Reminiscencijos”.

* * *

prieš daugybę metų
mačiau patį gražiausią
saulėlydį
močiutė sėdėjo prie lango
ir laikė didelį
raudoną kamuolį
dabar prie lango sėdi
mano maža dukra
o aš neturiu laiko sėdėti
skubiai raišau
savo dienų siūgalius
ir veju į didelį
raudoną kamuolį
kai pabaigsiu
pasidėsiu jį ant palangės
tada ir pažiūrėsiu
į patį gražiausią saulėlydį
po daugybės metų

Irena Bitinaitė

Kitame numeryje:

- G. E. Mol – Basanavičienės dienoraštis ir laiškai
- Pokalbis su scenografe Julija Skuratova
- V. Žilinskaitės veikėjų svajonės

Redaguoja **Renata Šerelytė** rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja **Jonas Kuprys**

Šio šeštadienio *Kultūros* turinys

- 1–as psl. **Renata Šerelytė**. Išjungti televizorių.
- 2–as psl. **Vygantas Malinauskas**. Ateitininkija: viltys ir iššūkiai.
- 3–as psl. **Kęstutis A. Trimakas**. Gyvybės kultūra, užtikrinanti viltį.
- 4–as psl. **Jolanta Budriūnienė**. Keletas S.Zobarsko veiklos fragmentų.
- 5–as psl. **Gerda Gudjurgienė**. Mada – epochos atspindys.
- 6–as psl. **Aldona Žemaitytė**. V. Žilinskaitės kūrybos paslaptis.
- 7–as psl. **M. Jašinskaitė**. Kauno valstybiniam dramos teatrui – 90
- 8–as psl. **Anelė Butkuvienė**. Pirmoji Lietuvos advokatė.

Ateitininkija šimtmečių sandūroje: viltys ir iššūkiai

VYGANTAS MALINAUSKAS

Šią paskaitą skaitė neseniai kadenciją baigęs Ateitininkų Federacijos pirmininkas Vygantas Malinauskas Ateitininkijos 100–mečio šventės pradžioje, 2010 m. lapkričio 26 d. Čikagoje.

Švenčiant ateitininkijos šimtmetį, šiandien niekam nekyla klausimas, ar buvo verta prieš šimtą metų sukurti ateitininkų organizaciją. Tai, ką per šimtą metų nuveikė ateitininkija, su kaupu pateisina jos kūrėjų lūkesčius. Tačiau leiskim sau įsivaizduoti. Tarkim, prieš šimtą metų ateitininkų organizacija nebūtų buvusi įkurta. Ar kam nors šiandien kiltų mintis, kad Lietuvai reikia tokios organizacijos ir ar bandytų kas nors tokią sukurti? Jei atsakymo į šį klausimą bandytume ieškoti, pasidairydami, kokios katalikiškos jaunimo organizacijos šiuo metu veikia pasaulyje, tai atsakymas greičiausiai būtų neigiamas. Šiais laikais organizacijų, turinčių panašų į ateitininkų

ir įkvėpė pasauliečius burtis Lietuvoje į ateitininkiją ar panašius judėjimus kituose kraštuose. Sutinku, kad toks teiginys gali pasirodyti net savotiška „erezija“. Juo labiau, kad pačiame ateitininkijos gyvavimo šimtmečio viduryje įvyko visą Bažnyčios gyvenimą atnaujinęs ir daug ką pakeitęs Visuotinis Vatikano II susirinkimas. Daugelyje Bažnyčios gyvenimo sričių buvo įgyvendintas *aggiornamento*. Netenka abejoti didžiule Vatikano II susirinkimo reikšme Bažnyčios atsinaujinimui, pasauliečių vaidmens Bažnyčioje išryškinimui. Tačiau apie tai, kad pastaraisiais laikais iš Bažnyčios dėmesio lauko išsprūdo kažkas svarbaus, atkreipia dėmesį ir dabartinis Šventasis Tėvas. Enciklikoje „*Spe salvi*“ popiežius Benediktas XVI pastebi, kad „*kita vertus turime pripažinti, kad Naujųjų laikų krikščionybė mokslo sėkmių plėtojant pasaulį akivaizdoje daugiausiai grežėsi į individą bei jo išganyką. Ji susiaurino savo vilties horizontą ir nepakankamai suvokė savo užduoties didybę, kad ir kiek daug būtų padariusi ugdydama žmogų bei rūpindamasi silpnaisiais ir kenčiančiais*“ (*Spe salvi*, 25).

Atsakymas į klausimą, ar tokia organizacija, kaip ateitininkai tebėra aktuali dabartiniame pasaulyje ir posusirinkiminėje Bažnyčioje, priklauso nuo to, koki matome, popiežiaus žodžiais tariant, „vilties horizontą“ ir ar iš tiesų suvokiame savo užduoties šiame pasaulyje didybę. Jei pasauliečių uždavinį šiame pasaulyje apribojame tik rūpesčiu individualiu išganymu, aktyviu dalyvavimu parapijos bendruomenėje, socialine veikla, skirta pagelbėti stokojantiems, tuomet ateitininkija, tokia, kokia buvo sukurta praėjusio amžiaus pradžioje, priklauso praėjusiam katalikybės etapui. Tačiau jei manome, kad Bažnyčia gali pasiūlyti geresnę alternatyvą šiuolaikinei visuomenei ir kultūrai, tuomet turime pagrindo viltis, kad dar po šimto metų prof. K. Skrupskelio įpėdinis, rašydamas ateitininkų istorijos tęsinį, galės apie dabartinę ateitininkų kartą parašyti, kad jie buvo „dalis Bažnyčios ir tautos atgimimo, prasidėjusio XXI amžiaus antrajame dešimtmetyje“.

Tokia organizacija, kaip ateitininkai, turi prasmę šiuolaikiniame pasaulyje tik tuo atveju, jei tikime, kad krikščionybė yra pajėgi pasiūlyti geresnę alternatyvą moderniajai kultūrai bei visuomenei. Tačiau ar kultūra yra svarbiausias veikimo laukas visiems pasauliečiams? Ar tai yra sritis, kuria pirmiausiai turėtų užsiimti tie, kuriuos esame įpratę vadinti „kultūrininkais“? Suprantant kultūrą siaurai – tik kaip meninės ir intelektualinės kūrybos sritį, būtų galima su pastaruoju teiginiu sutikti. Tačiau jei kultūrą suprantame kaip visą, kas žmogui užtikrina jo žmoniško egzistavimo pasaulyje sąlygas, tuomet kultūra yra kiekvieno pasauliečio atsakomybė ir uždavinys. Dar daugiau, pasak ateitininko filosofo Antano Maceinos, kultūrinė veikla yra ne šiaip pasaulietiško veikimo sritis. Ji yra pasauliečio kelias į šventumą. Anot A. Maceinos, „*pasaulietis krikščionis tampa tobulas tuo, kad jis ligi galo vykdo tai, kam yra pasaulyje skirtas: kareivis tuo, kad yra kareivis; amatininkas tuo, kad yra amatininkas; menininkas tuo, kad yra menininkas, mokslininkas tuo, kad yra mokslininkas, politikas tuo, kad yra politikas, ir t. t.*“ Tačiau žvelgiant iš krikščioniškos perspektyvos, svarbu ir tai, kad kultūrinė veikla nėra tik bet kokia veikla, neturinti aiškos krypties ar tikslo. Kultūra, žvelgiant iš krikščioniškos perspektyvos, įgyja prasmę tuomet, kai padeda mums tapti panašesniems į patį Kūrėją.

Kalbėdami apie pasauliečių dalyvavimą kultūroje, negalime pamiršti esminio mūsų tikėjimui fakto, kad Dievo paveikslas, kurį vadiname žmogumi, gimtosios nuodėmės yra gerokai apdaužytas ir aplamdytas. A. Maceiną šis faktas atveda prie

įdomios išvalgos, kad kultūra yra žmonijos atgailos forma. Kaip kiekviena atgaila yra mūsų pastangos atitaisyti tai, ką mes savo kaltais veiksmais esame sužeidę, užgavę, sužaloję. Taip kultūra yra pastangos atitaisyti savyje ir mus supančiame pasaulyje tai, ką jame yra sugadinusi gimtoji nuodėmė. Šiame atitaisyje dalyvauja ir visuomeninės bei socialinės struktūros, siekdamos atkurti žmonių santykiuose teisingumą, laisvę ir harmoniją. Mokslo bei technologijų pažanga, siekianti valdyti gamtą ir padaryti ją tarnaujančia žmogui. Medicina, siekdama sušvelninti per pirmąją nuodėmę į pasaulį atėjusias ligas ir mirtį. Filosofija bei menas, siekiantys subarbarėjusį žmogų padaryti kilniu šviesuoliu. Dėl gimtosios nuodėmės žmogus prarado galimybę natūraliu būdu gyventi žmogaus pašaukimo vertą gyvenimą. Todėl jam reikia pasitelkti kultūrą, kad ne tik savyje bent iš dalies atkurtų Dievo paveikslą, bet ir susikurtų žmogaus orumo vertas gyvenimo sąlygas pasaulyje.

Tačiau suprantant kultūrą kaip Dievo paveikslą ir panašumo atkūrimo bei išryškinimo žmogui būdą, negalime pamiršti, kad šiame pasaulyje nuolat vyksta grumtynės tarp gėrio ir blogio. Kultūros plėtra nėra kažkas panašaus į evoliuciją, kur viskas vyksta laimingos pabaigos linkme. Tikrovė yra tokia, kad mus supanti kultūra gali ne tik padėti atsiskleisti Dievo paveikslui ir panašumui, tačiau gali jį ir naikinti. Ir tokios Dievo paveikslą žmogui naikinančios kultūros pavyzdžių mūsų pasaulyje galime sutikti kone kiekviename žingsnyje. Krikščionių kultūrinis ir kūrybinis pasyvumas nepalieka pasaulio neutralioje būklėje. Pasak A. Maceinos cituojamo rusų filosofo N. Berdiajevo, „bėgant iš pasaulio ir neigiant kūrybą pasaulyje, pasaulio likimas yra patikimas antikristui. Jei mes, krikščionys, nesukursime gyvenimo, atremto į žmonių bei tautų laisvę ir broliškumą, visa tai padarys antikristas melagingu būdu“. Šis faktas leidžia mums geriau suprasti tokios organizacijos, kaip ateitininkai aktualumą, paskirtį bei jai tenkančius iššūkius dabartiniame pasaulyje.

Pastaraisiais dešimtmečiais nemažai kas pasigesdavo kūrybinio ir intelektualinio ateitininkų veržlumo. Tačiau jei pasišalysime po platesnį pasaulį, pastebėsime, kad naujausiais laikais katalikybė taip pat nepasizymėjo ypatingu kūrybiniu ir intelektualiniu veržlumu. Bent jau tokiu, kuris būtų padaręs reikšmingą įtaką Vakarų civilizacijos raidai. Atrodo, kad po Vatikano II susirinkimo mažai atsirado katalikų ir krikščionių kūrėjų – rašytojų, menininkų, filosofų, kurie būtų padarę reikšmingesnę įtaką pastarojo laikotarpio Vakarų kultūrai ir civilizacijai. O tie, kuriuos žinome – J. R. R. Tolkien, G. K. Chesterton, A. Gaudi, J. Maritain, A. Maceina, K. Wojtyła, kaip kūrėjai ir kultūrininkai susiformavo dar iki visuotinio susirinkimo. Tai iš tiesų gana keistas faktas, ypač turint omenyje, kiek Vatikano II susirinkimas skyrė dėmesio aktyviam pasauliečių veikimui pasaulyje, įskaitant ir kultūrinį veikimą. Vargu ar tai reiškia, kad po Susirinkimo katalikų aplinkoje išseko talentai. Greičiau tai reiškia, kad katalikų talentai tiesiog ištirpo bendroje kultūrinėje srovėje, užsimdami kūryba, patogiai telpiančia vyraujančioje modernioje kultūroje. Toks plaukimas pasroviui kartu su vyraujančia kultūros srove negalėjo mesti jokio rimtesnio iššūkio sekuliaraus pasaulio kultūrai ir negalėjo turėti įtakos šiuolaikinės kūrybos raidai. Beje, paskutiniaisiais dešimtmečiais galime pasigesti ne tik iškilų krikščioniškos kultūros kūrinių, bet taip pat ir įtikinamos bei argumentuotos mus supančios kultūros kritikos, žvelgiant iš krikščionims savitos perspektyvos. Povatinė katalikų karta vis dar neišugdė naujo G. K. Chestertono ar C. S. Lewiso. Šiandien įtaigi kultūros kritika dažniau girdima iš postmodernizmo, feminizmo, neomarksizmo, liberalizmo, antiglobalizmo pozicijų, nei iš krikščioniškos perspektyvos. Kartais susidaro įspūdis, kad daug intelektuallesnių krikščionių mieliau kritiškai vertina ne postmodernistines, feministines, neomarksistines kultūrinės nuostatas ir jų padarinius, bet pačią krikščionybę ir Bažnyčią. Ir dažnai tai daro, pasi-

Nukelta į 3 psl.



Vygantas Malinauskas

tikslą, siekius, galiausiai ambicijas, sunku rasti. O jei tokių ir yra, tai jos nėra dominuojančios. Tiesa, pasaulyje rasime nemažai organizacijų, sambūrių, judėjimų, skirtų jaunimui užimti, įtraukti į kokią nors visuomenei naudingą veiklą, gilinti tikėjimą, praktikuoti kokią nors pamaldumo formą. Jų veikloje rasime daug bendrumų su tuo, ką šiandien veikia ir ateitininkai. Tačiau rasti organizaciją, kuri visapusišką ugdymą susietų su ambicingu pasaulio atnaujinimo ir perkeitimo siekiu, iš tiesų būtų nelengva. Šis faktas galėtų reikšti, kad tiesiog pasikeitė laikai ir tokios organizacijos, kaip ateitininkų, nebėra aktualios Bažnyčiai ir visuomenei. Tokia išvada mus turėtų paskatinti rimtai pagalvoti apie mūsų organizacijos ideologijos bei veiklos reformą, idant prisitaikytume prie pasikeitusio pasaulio, taptume patrauklesni ir suprantamesni visuomenei bei jaunimui.

Tačiau faktas, kad tokios kaip ateitininkų organizacijos nėra paplitęs reiškinys, gali reikšti ir ką kitą. Gali būti, kad mūsų laikais vyraujanti katalikybės srovė „pamiršo“ kažką svarbaus. Kažką, kas buvo svarbu prieš šimtą metų, kas skatino

Atkelta iš 2 psl.

telkdami tą pačią postmodernistinę, feministinę, neomarksistinę perspektyvą.

Šiame kontekste galime įžvelgti iššūkio, kuris tenka ateitininkijai antrame veiklos šimtmyje, kontūrus. Iššūkis, kurio akivaizdoje šiandien stovi ateitininkija – tapti kūrybiniu, kultūriniu sąjūdžiu, skleidžiančiu kultūrą, atstatančią ir išryškinančią Dievo paveikslą ir panašumą kiekviename žmoguje. Ir tai nėra iššūkis, kurį priėmę galėtume tikėtis netrikdomi užsiimti ramia visuomene, kultūrine, socialine veikla. Priėmus šį iššūkį, neišvengiamai teks aktyviai grumtis su Dievo paveikslą ir panašumą naikinančios kultūros pavidalais ir jų skleidėjais. . Krikščioniškos ir antikrikščioniškos kultūros rungtynėse negalime nematyti aktyvios kultūrinės kūrybos poreikio. Kūrybos, kuriančios kultūrinę aplinką įtakojančius bei keičiančius kūrinius. Tuo tarpu tikėtis, kad kiekvienas ateitininkas taps menininku kūrėju ar viešuoju intelektualu – tai nerealu. Net ateitininkijos klestėjimo laikais, praėjusio amžiaus 4-ajame dešimtmetyje, kuomet ateitininkija subrandino ištisą iškilių kūrėjų bei intelektualų būrį, anaip tol ne visi buvo kūrėjais, intelektualais, vizionieriais ir vadais. Atsakymą į šį klausimą gali padėti rasti prof. St. Šalkauskio įžvalgos. St. Šalkauskis kultūroje išskyrė tris pradus: „kultūrinį nusiteikimą, kultūrinį veiksmą ir kultūrinį padarą“. St. Šalkauskio sampratoje pati kultūra yra daugiau nei šie pradai, tačiau jie atskleidžia tam tikrą kultūros formavimosi proceso struktūrą. St. Šalkauskio požiūriu, iš šių trijų pradų pats svarbiausias yra kultūrinis nusiteikimas. Būtent nuo jo priklauso, kokia bus kultūrinė veikla ir kokius ji duos, Šalkauskio žodžiais tariant, „padarus“. Neturėdami aiškaus krikščioniško kultūrinio nusiteikimo, patys nejučiomis tampame krikščionybei abejingos (jei ne priešiškos) kultūros palaikytojais bei skleidėjais. Tad uždavinys, kurio negali išvengti ateitininkų organizacija – būti autentiško krikščioniško kultūrinio nusiteikimo ugdymo terpe. Į šio uždavinio įgyvendinimą gali ir turi būti įtraukti visi ateitininkai – pradedant jaunučiais ir baigiant sendraugiais.

Tam, kad atsirastų kūrybinis ir intelektualinis veržlumas, reikia ne tik nusiteikimo. Reikalinga įtampa tarp krikščioniškos perspektyvos ir perspektyvos, kurią siūlo mus supanti kultūra. Tačiau tam, kad tokia įtampa atsirastų, krikščionių pasauliui siūloma alternatyva turi būti išties rimta ir patraukli, o vyraujančios kultūros kritika iš krikščioniškų pozicijų nepaviršutiniška ir įtaigi. Šioje vietoje priartėjame prie kitos būtinos sąlygos, kuri yra būtina tam, kad tokia organizacija, kaip ateitininkai, turėtų prasmę šiuolaikiniame pasaulyje. Klausimas, kuris turėtų rūpėti mums – ar iš tiesų krikščionybė gali pasiūlyti alternatyvą moderniam pasauliui? Beje, neužtenka tik siūlyti

alternatyvą. Alternatyva turi būti įtikinanti. Ji turi būti įtikinanti ne tik pasauliui, bet pirmiausia mums patiems. Nepasitikėdami krikščionybės gebėjimu kurti geresnį pasaulį, geresnę kultūrą, teisingesnę ir laisvesnę visuomenę, negalėsime tuo įtikinti ir pasaulio. Ir vargu ar giliai širdyje tikėsime, kad šūkis „Visa atnaujinti Kristuje“ gali būti kažkas daugiau, nei tik gražiai skambantys žodžiai. Klausimas dėl krikščionybės galimybių pasiūlyti alternatyvą šiuolaikinei kultūrai yra klausimas, kurį Benediktas XVI kelia enciklikoje „Spe Salvi“. Pasak popiežiaus, šiandien pasaulis ir krikščionybė konkuruoja dėl to, kas suteiks žmonijai daugiau vilties. Ir kaip pastebi pats popiežius, mūsų laikais šią konkurenciją krikščionybė, bent iš pirmo žvilgsnio, atrodo pralaiminti. Anot popiežiaus, „*Šia prasme Naujaisiais laikais išsirutuliojo pastatydinto tobulo pasaulio, kuris emė atrodyti įgyvendinamas pasiremiant mokslo žiniomis bei moksliskai pagrįsta politika, viltis. Taip biblinė Dievo karalystės viltis buvo pakeista žmogaus karalystės, geresnio pasaulio, kuris būtų tikroji ‘Dievo karalystė’ viltimi*“ (Spe salvi, 30). Tačiau, kaip netrukus toje pačioje enciklikoje pastebi popiežius, „*ilgainiui pasirodė, kad ši viltis vis labiau tolsta*“. Visi ligšioliniai bandymai pasitelkiant „moksliskai pagrįstą“ politiką žmogų padaryti laimingesnį, galiausiai pasirodė nuviliantys. Tiesa, senus pažadus nuolat keičia nauji. Viliojanti *hope and change* galima išgirsti kiekvienoje kartoje. Bet ar krikščionybė šioje pažadų bei vilčių srovėje kuo nors išsiskiria? Iš tiesų, krikščionybė, skirtingai nuo kai kurių modernių laimingos ateities pažadų, negali pažadėti sukurti tobulą visuomenę šiame pasaulyje, kurioje visi būtume priversti tapti gerais ir laimingais žmonėmis. Tai žadėdama ar bandydama įgyvendinti politinėmis priemonėmis, ji niekuo nesiskirtų nuo kitų laimingesnį pasaulį žadančių ideologijų.

Tačiau krikščionybė gali pažadėti galimybę šiame netobulame pasaulyje gyventi gražesnį, spalvingesnį, nuotykingesnį, prasmingesnį gyvenimą. Gyvenimą, kurio vertas pagal Dievo paveikslą sukurtas žmogus. O tam, kad galėtume visiškai pasinaudoti tokia galimybe, reikalinga gyvybinga krikščioniška kultūra. Krikščioniška kultūra nežada, kad visi taps savaime geresni ir laimingesni, kad nebebus nesėkmės, blogio galimybės. Ji neapsaugo nuo rizikos. Bet, perfrazuojant G. K. Chestertoną, ji įgalina autentišką meilę, viltį, narsą, poeziją, laisvę. Žodžiu, visa, kas yra žmoniška ir kas daro mūsų gyvenimą kilnų, prasmingą ir spalvingą. Šia prasme ateitininkų šūkis „Visa atnaujinti Kristuje“ net teorine prasme nėra pažadas kada nors sukurti tobulą lietuvių visuomenę, kurioje visi bus geri ir laimingi. Tačiau tai gali būti pažadas sukurti pasigėrėjimo vertą kultūrą, kuri sukurtų palankią aplinką brandinti pasigėrėjimo vaisius visose

žmogiškos veiklos srityse.

Alternatyvos, kurią krikščionybė gali pasiūlyti šiuolaikinei kultūrai, šerdis yra požiūris į žmogų. Požiūris, kad žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą, nėra tik graži teorija. Jis yra lemtingas kuriant politines ir socialines struktūras, įgyvendinančias tikrą laisvę ir tikrą teisingumą. Galiausiai šis požiūris yra kriterijus, kuriuo mes galime vertinti kiekvieną bandymą kurti geresnį pasaulį. Kadangi žmogus, sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, yra laisvas, tai yra galintis laisvai pasirinkti tarp gėrio ir blogio, tad bet kokia sistema, žadanti sukurti „tobulą“ visuomenę, kurioje visi elgsis tobulai, yra utopija. Tokios politinės teorijos, kurios bando tai įgyvendinti, kaip pastebi popiežius Benediktas XVI, galiausiai pasirodo nežmoniškos. Kiekviena karta turi pati laisvai apsispręsti dėl vertybių. Ankstesnės kartos to negali padaryti už mus. Štai kodėl, kaip pastebi popiežius, moralinis žmonijos kapitalas nesikaučia iš kartos į kartą, kaip mokslinės žinios. Beje, ši įžvalga taikytina ir mums, ateitininkams. Kiekviena ateitininkų karta turi iš naujo pasirinkti. Tai, kad praėjusių laikų ateitininkų kartos pasiekė nuostabių laimėjimų, gali mus įkvėpti, duoti medžiagos mūsų veiklai bei kūrybai. Tačiau jie negali garantuoti, kad mums seksis lygiai taip pat kaip ir jiems. Kad mes būsime tokie pat veržlūs, kūrybingi ir kilnūs. Tai priklauso nuo mūsų pačių, nuo mūsų pasirinkimų. Krikščionybė suteikia aktiną meninei kūrybai, viltingai žvelgiančiai į pasaulį ir žmogų. Ji gali pasiūlyti patrauklesnę alternatyvą moderniam menui, kuris, atrodo, pastaruoju metu neriasi iš kailio, stengdamasis kuo labiau šokiruoti žiūrovą. Pasaulis, kuriame gyvename, iš tiesų pilnas šokiruojančių dalykų. Tačiau tai, kas dar labiau sukrečia, yra grožis, kurį galime įžvelgti tikrovėje, žvelgdami į ją krikščionišku žvilgsniu. Ir šis žvilgsnis anaip tol nėra paviršutiniškas ar pro rožinius akinius. Pats savaime nukryžiuoto žmogaus atvaizdas yra labiau šokiruojantis, nei gražus. Tačiau yra kažkas nepaprastai gražaus ir sukrečiančio mintyje, kad Dievas tapo žmogumi, idant pasirinktų žmogaus likimą ir taip mus išgelbėtų. Tai yra didinga žinia, kurią skleisti pasaulyje yra pašaukti visi krikščionys, taip pat ir ateitininkai. Tai yra uždavinys ir iššūkis mūsų kartai, žengiančiai per amžių slenkstį į naują veiklos šimtmetį.

Vygantas Malinauskas. Ateitininkų Federacijos pirmininkas 1997–2000 ir 2006–2010 metais. Teologijos ir teisės studijas Vytauto Didžiojo Universitete Kaune vainikavo teologijos licenciato ir teisės magistro diplomais. Teisininkas, advokatas, Kauno aukštesniojoje katechetų mokykloje dėstęs teologijos kursus. Teisiniais klausimais konsultuoja Lietuvos Vyskupų Konferenciją ir atstovauja jai. Publikavo nemažą staipsnių visuomenės gyvenimo, pasaulėžiūros ir teisinėmis temomis spaudoje.

Gyvybės kultūra, užtikrinanti didžią viltį

Komentaras V. Malinausko paskaitai „Ateitininkija šimtmečių sandūroje: viltys ir iššūkiai“

KĘSTUTIS A. TRIMAKAS

Savo paskaitoje Vygantas Malinauskas klausia, ar ateitininkų orgnizacija šiais laikais dar aktuali. Sekdamas dabartinio popiežiaus Benedikto XVI enciklika ”Spe salvi”, jis laiko organizaciją dar aktualia, jei gali pasiūlyti kultūrą su įtikinančia viltimi žmonių ateičiai. Tokia kultūra ne tik turėtų viršyti kitas savo vilties pasiūlymu, patirti įtampą tarp gėrio ir blogio, bet ir sugebėti kūrybingai stoti už gėrį. V. Malinausko žvilgsnis nukrypsta į krikščionybę: ”krikščionybė gali pažadėti galimybę... prasmingesnį gyvenimą... yra kažkas nepaprastai gražaus ir sukrečiančio mintyse, kad Dievas tapo žmogumi, idant pasirinktų žmogaus likimą ir per tai mus išgelbėtų. Tai yra didinga žinia, kurią skleisti pasaulyje yra pašaukti visi krikščionys, taip pat ir ateitininkai. Tai yra uždavinys ir iššūkis mūsų kartai, žengiančiai per amžių slenkstį į naują veiklos šimtmetį”.

Taigi V. Malinauskas ateitininkams siūlo skelbti krikščionybę, ypač Kristų, kad jų organizacija išliktų aktuali ateinančiam šimtmečiui.

Tai ne tik ateitininkų, bet ir visų krikščionių dėmesio vertas pasiūlymas. Tiesa, jau 1911 metais ateitininkų sąjūdžio pirmasis ideologas Pranas Dovydaitis ”Ateitininkų” vardu tą patį siūlė pirmoje ”Ateityje”.

Dievo Apvaizda pasirūpina ir tinkamu laiku atsiliepią iškilusią žmonijos krizę. Tai daro per Jam atsidavusius asmenis, kuriuos Jis Pats tam darbui paruošia. Jis yra atsiliepęs ir į šių laikų krizę.

Reikia skaityti laiko ženklus. Tuo pačiu tenka pastebėti, kad kai kurie žmonės nepastebi kartais netgi labai ryškių laiko ženklų. Ženkilai neduria tiesiai į akis. Reikia sugebėti ženklus pastebėti ir pasverti.

Kas stebi ir skaito laiko ženklus, gali suvokti, kad Jonas Paulius II (1978–2005) buvo išskirtinis popiežius, Kristaus vietininkas, kuris 1) vertino kultūrą, buvo (ir tebėra) pasiūles nuostabią, iš paties Dievo kylančią visuotinę vertybę – žmones sudievinančios gyvybės dovana kaip išskirtinės kultūros šerdį; 2) aiškiai nujautė, kad tokia Dievo dovana gali tapti stipriausiu motyvu, žadinančiu

gyvastingą viltį žmonėse, nes tą dovana dovanoja bei jos sėkmę užtikrina pats savo gyvybę už tai atidavęs Dievo Sūnus; 3) juk Jis pats tapo žmogumi kaip tik tam, kad žmonėms suteiktų ”galiaį tapti Dievo vaikais”(Jn1,13).

Dievo Apvaizda vedė Karolį tuo keliu. Jis stebėjo ir atsiliepė į laiko ženklus.

1) **Kultūros svarba.** Kultūra jau jaunystėje nacių okupuotoje Tėvynėje Karoliui reiškė gyvybinį reikalą ”išlikti žmogumi” (išidėmėkime: ne išlikti lenku, bet žmogumi). Kultūros apraiškos – pogrindžio teatras ir kūryba tuomet jam buvo konkrečios rezistencinės pastangos išlikti žmogumi. Po to visą gyvenimą, net ir tapus kunigu, net ir popiežiumi, kultūra jam buvo toji žmoniška sfera, kur labiausiai grumiasi ir kur labiausiai nulemia vienokie ar kitokie pasaulėžiūriniai ir religiniai žmogaus siekiai.

2) **Už gyvybės kultūrą žūtbūtinėje kovoje.** Šių laikų kultūrų sankirtoje Karolis Vojtyla, tapęs popiežiumi, įžvelgė didžiulį žūtbūtinį konfliktą: ”esame milžiniško, dramatiško gėrio ir blogio, mir-

Nukelta į 8 psl.

Lietuviškosios tapatybės sklaida egzilyje:

keletas Stepo Zobarsko veiklos fragmentų

JOLANTA BUDRIŪNIENĖ

Pasitinkant S. Zobarsko šimtmetį yra gera proga prisiminti ir aptarti įvairiapusę jo kultūrinę veiklą. Vaikų literatūros specialistai, matyt, dar kartą atkreips dėmesį į S. Zobarsko kūrybą mažiausiųjų auditorijai, neturėtų būti pamirštas ir jo – vadovėlių sudarytojo įnašas į tarpukario Lietuvos švietimo raidą, literatūrologai, matyt, atrastų bendrųjų XX a. pirmosios pusės tendencijų jo grožinės kūrybos darbuose. Šiame straipsnyje išsamiau bus bandoma aptarti egzodo laikotarpio S. Zobarsko veiklą, labiausiai besisiejantią su knygų leidyba.

S. Zobarskas gimė 1911 m. sausio 30 d. Pamalaišyje, Svėdasių valsčiuje, Rokiškio apskrityje. Baigęs Rokiškio gimnaziją ir persikėlęs gyventi į Kauną, jis iš karto gavo progą prisiliesti prie knygų leidybos reikalų – nuo 1927 m. pradėjo dirbti Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijoje. Vėliau, eidamas žurnalo „Žiburėlis“ redaktoriaus pareigas, įgavo būsimiems darbams reikalingos patirties.

Išsilavinimą įgijo užsienyje – 1935–36 m. studijavo prancūzų kalbą ir literatūrą Paryžiaus *École des hautes études en sciences sociales* ir *Alliance Française*, o 1944 m. pasitraukęs iš Lietuvos į Vokietiją – Heidelbergo universitete. 1947 m. persikėlęs gyventi į JAV ir Niujorko universitete pasirinkęs studijuoti anglų kalbą ir literatūrą, S. Zobarskas įgijo gana stiprų pamatą pristatyti lietuvių literatūrą ne tik gimtąja kalba, bet ir užsienio kalbomis skaitančiai auditorijai.

S. Zobarsko grožinės kūrybos daugiausia pasirodė XX a. ketvirtajame dešimtmetyje. Tuo metu atskirais leidimais išėjo jo kūrinių vaikams „Ganyklų vaikai“, „Gerasis aitvaras“, šiek tiek vėliau – ir suaugusiųjų auditorijai skirti darbai „Moters stiprybė“, „Arti žemės“. Pirmieji rašytojo grožinės kūrybos vertimai, publikuoti užsienio spaudoje, iš kurių minėtina apysaka „Daglių muzika“, išversta į anglų kalbą ir patekusi į JAV apsakų knygą vaikams „Best Short Stories for Boys and Girls“ pasirodė taip pat dar tarpukariu, o Vokietijos DP stovykloje išleistas vokiškas šios apsakos leidimas; 1952 m. Italijoje, Asyžiuje publikuojamame laikraštyje „La Rocca“ išspausdintas į italų kalbą išverstas S. Zobarsko apsakymas „Monsinjoro suoliukas“.

Persikėlęs gyventi į JAV ir baigęs anglų kalbos studijas, S. Zobarskas ėmėsi vertėjo darbo – 1953 m. „Gabijos“ leidykla publikuoja jo verstą Gi de Mopasano romaną „Moters širdis“, 1958 m. leidykloje „Lietuvių dienos“ – V. Moemo romano „Dažytas vualis“ vertimą. Šiuo laikotarpiu originaliajai kūrybai tenka tik antraeilis vaidmuo – Vokietijos laikotarpiu iš spaudos išėjo keletas S. Zobarsko apsakymų rinkinių vaikams – „Gandras ir gandrūtė“, „Brolių jieskotoja“, „Per šaltį ir vėją“, novelių rinkinys „Savame krašte“. Gyvenant JAV, išleista dar mažiau – „Mėnesienos sėja“, „Doleris iš Pitsburgo“, „Bobby Wishingmore“. Akivaizdu, kad visą savo laiką, sugebėjimus ir energiją S. Zobarskas skyrė leidybiniam darbui. 1954 m. minint spaudos atgavimo penkiasdešimtmetį ir tremties dešimtmetį drauge su Jonu Aisčiu parengė literatūros metraštį „Gabija“, į kurį sudėjo žymiausių XX a. pirmosios pusės lietuvių autorių prozos, poezijos ir dramos kūrinius. 1951–54 m.

redagavo to paties pavadinimo neperiodinį literatūros žurnalą. 6-ajame XX a. dešimtmetyje S. Zobarskas ėmėsi naujos, be galo reikalingos ir beveik misionieriškos veiklos, kurios tikslas – lietuvių literatūros, kalbos ir istorijos, kitaip tariant, lietuviškojo tapatumo ženklų skelbimas daugia-kultūroje Amerikoje ir už jos ribų. 1958 m. pasirodo jo parengtas lietuvių liaudies pasakų rinkinys anglų kalba, (1959 m. išleista antroji rinkinio laida), pastebėtas ir įvertintas amerikiečių kritikų, o 1959 m. leidykloje „Voyages press“, kurios savininkas – amerikiečių poetas ir kritikas Clark Mills (tikr. pavardė McBurney), būsimas ilgametis talkininkas, pasirodo lietuvių autorių apsakymų rinkinys „Selected Lithuanian short stories“. Šiam be galo prasmingam darbui sustiprinti ir išplėsti 1962 m. į kuriama „Manyland books“ leidykla, kurios pagrindinis tikslas, pasak paties S. Zobarsko, „...pasakyti pasauliui tai, ko negali pasakyti gimtajame krašte pasilikę broliai ir seserys, ir įtikinti galinguosius, kad turime tvirtas valtibines tradicijas ir garbingą istoriją, šnekame ir rašome viena iš seniausių pasaulio kalbų, esame tikrų vertybių kūrėjai, ir kad atėmimas mūsų laisvės yra pati didžiausia šito šimtmečio gėda“.

Pirmuoju „Manyland books“ „kūdikiu“ tapo V. Kudirkos „Lietuvos tilto atsiminimų vertimas“, o 1963 m. išleista trečioji „Selected Lithuanian short stories“ laida, sulaukusi palankių vertinimų žurnale „London times“. Vienas iš apsakymų – J. Biliūno „Brisiaus galas“ kartu su žinomų klasikų A. Čechovo, S. Lagerlef darbais pateko į amerikiečių pradinių mokyklų skaitinių chrestomatiją. S. Zobarsko nuopelnui šiame rinkinyje publikotas J. Grušo novelės „Kelionė su kliūtimis“ vertimas buvo atrinktas ir perspausdintas žymiausių pasaulio rašytojų novelių antologijoje. Svarbu pastebėti, kad vienoje ir kitoje knygoje publikuoti lietuvių rašytojų darbai – vieninteliai, pristatantys Baltijos šalių literatūrą. Didelio pasisekimo sulaukė J. Gliados romano „Namai ant smėlio“ vertimas, pasirodęs 1963 m. Itin palanki šio romano recenzija išspausdinta žurnale „Time“.

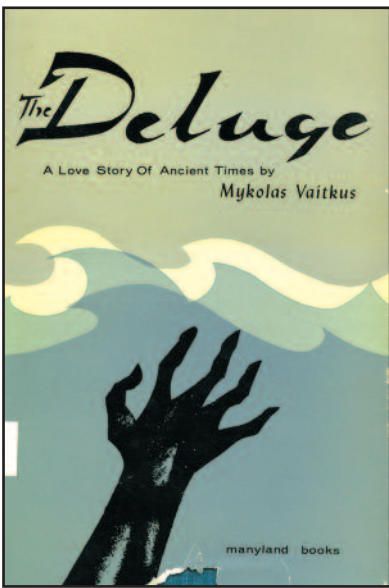
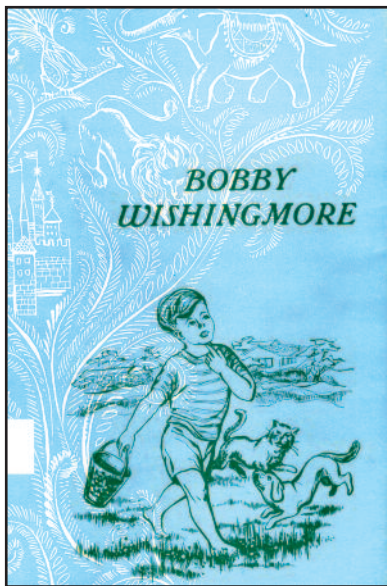
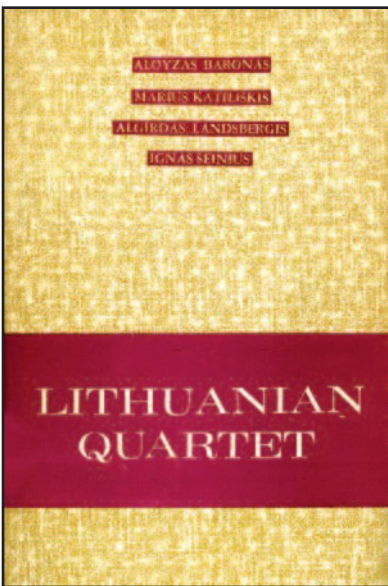
Pasak jos autoriaus, J. Gliados romanas – vienas iš geriausių veikalų, vaizduojančių fašizmą. S. Zobarsko pastangomis buvo leidžiamos antologijos, kuriose pristatyti žymiausių Lietuvoje bei išeivijoje kuriančių autorių darbai. 1962 m. išėjusiame rinkinyje „Lithuanian quartet“ spausdinami A. Barono, M. Katiliškio, A. Landsbergio ir I. Šeiniaus prozos veikalai, 1978 m. išspausdintoje poezijos antologijoje „Selected post-war Lithuanian poetry“ – beveik trijų dešimčių poetų darbai. Lietuvių novelei paskirta 1977 m. pasirodžiusi antologija „The Lithuanian Short Story 50 Years“, kurioje – apie tris dešimtis novelės meistrų darbų, iš kurių minėtini J. Aputis, A. Landsbergis, A. Škėma, J. Grušas, R. Lankauskas, V. Žilinskaitė, I. Meras, J. Kaupas ir kt.

Siekdamas pristatyti lietuvių literatūrą kitų tautų literatūros kontekste, S. Zobarskas parengė dvi literatūros anto-

logijas – „Manyland presents their best“ bei „Modern stories from many lands“. Šiose knygose šalia kitų tautų rašytojų ir poetų publikuoti L. Andriekaus, V. Mykolaičio-Putino, J. Zdanio, P. Andriušio, S. Zobarsko, J. Gliados kūriniai.

Supažindindamas su lietuvių literatūra, S. Zobarskas amerikiečių skaitytojui pateikė atskirais leidiniais pasirodžiusių lietuvių klasikų V. Krėvės, Vaižganto darbų vertimų, pristatė A. Vaičiulaičio, I. Šeiniaus kūrinių. „Manyland books“ leidyklos dėka užsienio skaitytojas turėjo progos įvertinti M. Vaitkaus, A. Barono, D. Sadū naitės grožinę kūrybą. Štuthofio koncentracijos stovyklos siaubas atgijo S. Ylos knygos „Žmonės ir žvėrys Dievų miške“ angliškame vertime, J. Vaišnorio kūrinyje atskleidė apie tikinčiųjų persekiojimą Lietuvoje, J. Lukšos pasakojimas „Partizanai“ pristatė pokario rezistencijos kovas. Vytauto J. Bagdonavičiaus studijos „Kultūrinės gėmės pasakose“ angliškas vertimas atskleidė lietuvių tautosakos autentiškumą ir savitumą, Lietuvos istorijai skirtas solidus autorių kolektyvo parengtas tomas „Lithuania 700“ sulaukė bent šešių leidimų. Iš viso „Manyland books“ leidyklos dėka iš spaudos išėjo apie keturias dešimtis lietuvių literatūrą, kultūrą bei istoriją pristatančių knygų, o jų recenzijų publikuota daugelyje užsienio leidinių. Be jau minėtųjų žurnalų „Time“, „The Chicago American“, didesnes ar mažesnes recenzijas yra spausdinę leidiniai „Books and Bookmen“, „The Detroit Jewish News“, „Library Journal“, „Long Beach Press-telegram“, „Sunday Advocate“, „Kansas City Star“, „The Life“, „Saturday Review“, „Literature East&West“, „The Capital News“, „Central Europe“, „The Register“ ir kt. Toks dėmesys vienam ar kitam kūriniui bei jo autoriui kartu buvo ir dėmesys mažos tautos kultūrai, jos pasiekimams įvardinti. Vienas iš kritikų yra netgi pažymėjęs, kad S. Zobarsko leidyklos dėka lietuvių literatūra buvo įrašyta į pasaulio literatūrinį žemėlapi.

Tęsinys kitame
numeryj



Rastojas, vertėjas leidbiikas Stepas Zobarskas

MADA - EPOCHOS ATSPINDYS

GERDA GUDJURGIENĖ

Šiemet sausio 28 d. Taikomosios dailės muziejuje Vilniuje atidaryta unikali istorinės mados paroda „ART DECO STILIUS (1918–1939)“ iš Aleksandro Vasiljevo Paryžiaus kolekcijos. Parodoje eksponuojama 80 „art deco“ stiliaus suknelių, daugiau kaip 200 aksesuarų, fotografijų ir tapybos darbų.

A. Vasiljevas (gimė 1958 m. Maskvoje) – pasaulyje žinomas mados istorikas, teatro dailininkas, kolekcininkas, dvidešimt septynių knygų, parodų projektų, kelių dokumentinių filmų apie mados kryptis ir pokyčius autorius, lektorius, rengiantis seminarus ir skaitantis paskaitas daugelyje pasaulio aukštųjų mokyklų. Būdamas dvidešimt ketverių, emigravo į Paryžių. Su Vilniumi jį sieja giminystės ryšiai pagal motinos liniją. Jo tolimi giminaičiai Lietuvoje gyveno prieš gerą šimtmetį, o proprosenolis 1912 m. sostinėje pastatė namą, kuris tebestovi ir šiandien. Atvykęs menininkas apsistoja išlikusioje giminaičių sodyboje netoli Vilniaus.

Nuo 2009–ųjų A. Vasiljevas – dažnas svečias Lietuvoje. Anuomet rudenį jis pirmą kartą Radvilų rūmuose, kartu su Lietuvos dailės muziejumi, surengė parodą „Karalienės Viktorijos laikų mada“. Tai buvo naujas reiškinys to meto Lietuvos mados pasaulyje ir susilaukė didelio lankytojų dėmesio.

Tarp dviejų karų

Ši kartą „art deco“ paroda primena mums palyginti dar netolimą praeitį – Pirmojo pasaulinio karo pabaigą ir Antrojo pradžią. A. Vasiljevas pasakojo, kad „art deco“ Europoje atsirado netrukus po Pirmojo pasaulinio karo. Karas sujaukė žmonių gyvenimus, žlugo Rusija, Vokietija ir kitos didžiosios imperijos. Prasidėjo depresija, bedarbystė. Daug vyrų žuvo kare, pasikeitė moterų padėtis, joms teko rūpintis, kaip išgyventi, kovoti už savo egzistenciją. Moterys jau galėjo studijuoti aukštosiose mokyklose, galėjo balsuoti, buvo išsikovojusios skyrybų teisę, siekė įgyti profesiją ir finansinę nepriklausomybę. Išradingas naujasis mados stilius keitė ne tik architektūrą, interjero apdailą, taikomąją dailę, bet ir moterų drabužių madą, gyvenimo būdą.

Mados sostinė tapo nepralenkiamas Paryžius. Naują pokario metų siluetą sukūrė mados lyderiai Paryžiaus dizaineriai Jeanne-Marie Lanvin, Jeanas Patou, Gabrielė Chanel, seserys Callot. Europos šalių sostinėse kūrėsi madingų drabužių salonai, kuriuose buvo siuvami rūbai – unikalūs meno kūriniai, siuvinėti Venecijos, Bohemijos stiklo karoliukais ir kitais bižuterijos blizgučiais. Jie būdavo siuvami pagal konkrečios klientės užsakymą, tad kito tokio egzemplioriaus, kuris demonstruojamas šioje parodoje, nėra jokiame kitame pasaulio muziejuje. Raštus siuvinėjimui piešė ne vien tik „art deco“ dailininkai, buvo kopijuojami ir slaviškų ornamentų, folkloro motyvai. Kūrėjų fantaziją skatino ir rusų emigrantų pardudamos meno relikvijos. Tai buvo labai sunkus ir brangiai kainuojantis rankų darbas. Madinga apranga tapo moterų konkurencijos įrankiu atskleisti savo fizinį grožį, sužavėti karo išretintus vyrus. Apkūnios damos tapo nemadingos, vyrų akis traukė lieknos, sportiškos išvaizdos moterys.

Moterims, išsivadavus iš korsetų, dingo dirbtinė „bitės“ juosmens apimtis (55 cm.). Jau 1925 m. atsirado tiesus drabužio siluetas, apnuogintos rankos, vos pridengta nugara. Sutrumpėjo suknelė, ji



Aleksandras Vasiljevas (kairėje) ir Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys



Bendras ekspozicijos vaizdas.

Andrius Anužio nuotraukos

vos siekė kelius. Grakščių linijų, lengvo šilko, papuošta brangakmeniais arba bižuterija suknelė – tinkamas drabužis šokti madingus regtamus, fokstrotus, čarlstonus, tango. Moterys mėgdžiojo Holivudo nebyliojo kino žvaigždes, naudojo ryškų grimą ir kūrė pavojingos „vamp“ moters tipą. Aprangą puošė ilgi perlų vėriniai, diademos, segės, stručių plunksnų boa, įvairių spalvų šilkinės kojines, mažutės kepuraitės ir kiti gražūs blizgučiai.

Šioje parodoje demonstruojami geriausių tų metų modelių namų drabužiai: krepšatino, krepdešino, šifono, šilkinio krepo, šilkinio aksomo, šilkinės taftos, krepžoržeto, šilko su tiulio volanais prabangios suknelės. Iš nuotraukų į mus žvelgia ypač madingais rūbais pasipuošusios Amerikos kino žvaigždės Greta Garbo, Zara Leander, Marika Rokk, lietuvė prieškarinio operos solistė V. Grigaitienė, su juodu fraku išdidžiai stovi Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona.

Šiandien daugumai moterų šie audinių pavadinimai jau nieko nesako...

Naujas moters įvaizdis

Tačiau labai populiarių puošnų „art deco“ stilių „nugesino“ 1929 m. Niujorko bankų finansinė krizė. Kaip įprasta tokiomis atvejais, prabangūs rūbai tampa nepasiekiami dėl pinigų stokos – neįperkiami. Kuriamas naujas stilius. Ši kartą pasirinktas klasikinis stilius, angliškai vadinamas *glamour*. Moterų rūbų spalvos patamsėjo, ypač madinga juoda spalva, jie tapo ilgesni, kimštiniais petukais pakeliama pečių linija, slepiama, kas nepatrauklu, ryškinama, kas gražu. Moters išvaizda visiškai pasikeičia, ji jau neprimena „vamp“ tipo viliokės. A. Vasiljevas sako, kad tam turėjo poveikį prieškarinio totalitarizmo idėjos, Hitlerio, Stalino, Franko, Musolinio estetika ir politikų norai matyti moterį ne tik motiną, bet ir aktyvią partijos draugę.

Viršum Europos jau kaupėsi naujojo karo debesys, tačiau Paryžiaus dizainerių kūrybos polėkis nenuslopo. Siuvėjai sugalvojo įstrižą medžiagos kirpimą, išryškino krūtinę, klubus, vėl atsirado juosmens linija. Moterys kopijuoja grožio etaloną, kino žvaigždę švedę Gretą Garbo. Visą ketvirtojo dešimtmečio antrosios pusės Paryžiaus madą diktavo prancūzė Madelaine Vionnet ir idėjų autorė italė Elsa Schiaparelli. Jos surrealistinė kūryba ir mėgstama violetinė fuksijų spalva buvo viso ketvirtojo dešimtmečio antrosios pusės Paryžiaus mados etalonas.

Svajonė įkurti mados muziejų

A. Vasiljevas mados kolekciją kaupė 35 metus. Iš viso joje 15 tūkstančių daiktų. Pasak menininko, Lietuvoje dabar demonstruojamoje parodoje – tik šimtoji kolekcijos dalis.

Daiktus pirkto profesionaliuose, interneto aukcionuose, „blusų“ turguose Paryžiuje, Londone, Niujorke, Stambule, Pietų Amerikoje, gavo dovanų. Jis sako, kad jo privati mados kolekcija yra didžiausia pasaulyje. Tiesa, yra konkurentų Italijoje, Prancūzijoje, bet nedaug. Vienas jų – Čilės milijonierius, tekstilės pramonės magnatų palikuonis, savo šalyje pastatė mados muziejų.

Į klausimą, kodėl Lietuvoje rengia parodas, A. Vasiljevas atsakė, kad jaučia sentimentus tautai ir ši grožį jai dovanoja. Kaip kolekcininkas nori padėti mūsų kultūrai ir plačiau supažindinti su mados istorija. Lietuvoje plėtojamas turizmas, vyksta tarptautiniai sporto renginiai, meno festivaliai, tad bus įdomu parodoje apsilankyti ir svečiams. Ši paroda – tai džiaugsmas akiai, spalvų, formų, grožio terapija, praėjusios epochos muzika. Tai daug gerų emocijų. Perbėgti per parodą neįmanoma, nes čia kiekvienas daiktas priverčia sustoti ir atidžiai pasižiūrėti, pasigrožėti. Tie, kurie domisi mada, patirs didelį malonumą matydami dingusios epochos unikalius juvelyriškus rankų darbus, siuvinėjimus, piešinius. Tai periodas, kai moteris po Pirmojo pasaulinio karo pradėjo dirbti ir dažnai užėmė vyro vietą. Prasidėjo jos saviraiška, ji ėgavo nemažai teisių, net pradėjo rūkyti...

O kokios menininkas nuomonės apie dabartinę moterų madą?

Štai daugumos atėjusių apranga gerokai nutolusi nuo parodos stiliaus, nemažai kelnėtų, figūra paslėpta megztiniuose ir didelėse skarose...

Vasiljevas sako, kad dabar moterys yra labai savarankiškos ir praktiškos, brangina laiką. Šiandien nemažai vienišų moterų, jos gyvena aktyviai, tampo didelius krepšius, vairuoja automobilius, taiso televizorius, dirba kitus vyriškus darbus. Mada taikosi prie oro sąlygų. Svarbiausia nesusalti ir negaišti laiko skalbimams (viską lemia skalbimo mašina), rūbų lyginimui, kojinių adymui. Anksčiau madigos buvo sudėtingos šukuosenos, dabar – tik kirpimai. Tad suderinti madą ir praktiškumą labai nelengva.

Tačiau, anot A. Vasiljevo, Lietuvoje moterys rengiasi elegantiškai ir skoningai, mažiau kičo ir vulgarumo, negu kitur. Jo manymu, tam didelę įtaką turi Katalikų bažnyčia, kuri įtakoja žmonių mentalitetą. „Esu labai dėkingas Lietuvos dailės muziejaus direktoriui Romualdui Budriui, Taikomosios dailės muziejaus darbuotojams, Vilniaus ir Kauno rūbų restauratoriams, padėjusiems surengti parodą šiame istoriniame pastate. Tai ideali vieta tokiai parodai, kuri turi praėjusių epochų aurą. Mano sena svajonė įkurti mados muziejų Vilniuje. ir šie rūmai tam labai tiktų. Turiu viltį, kad svajonė išsipildys. Kolekciją rinksiu ir toliau, mano planuose naujos temos – „Karas ir taika. 1940–1950 m.“, „Nuo mini iki maxi. 1960 m.“ ir kitos, jas pamatys ir Lietuva,“ – sakė A. Vasiljevas.

Paroda „Art deco stilius. 1918–1939“ veiks iki rugpjūčio 20 d. Po to kelias į Veneciją. □

Vytautės Žilinskaitės kūrybos paslaptis

ALDONA ŽEMAITYTĖ

Gyvenimas yra džiugesys ir skausmas kartu. Gyvenimas yra šviesotamsa. Mėginu išpėti Vytautės Žilinskaitės gyvenimo ir kūrybos mįslę. Paauglystėje man ši rašytoja (dabar gyvoji mūsų klasikė, o anuomet dirbusi „Jaunimo gretų“ žurnalistė) buvo lyg dievaitė, kelrodė žvaigždė į žurnalistiką. Darė išpūdį jos ir dabar jau užmiršto Alfonso Judženčio tekstai spaudoje, jie skyrėsi nuo kitų, tik dar nesubrendęs mano protas neišveikė suprasti – kodėl. Tuomet aš, vyresniųjų klasių moksleivė, buvau įsirėminusi iš žurnalo iškirptą Vytautės portretuką ir pasistačiusi ant staliuko, prie kurio ruošdavau pamokas. Vis pagarbiai žvilgčiodavau į tą jauną damą, pasvajodama apie savo būsimą profesiją – žurnalistiką.

Po daugelio metų gyvenimas suvedė su Vytaute Žilinskaite, jau „Dienovidžio“ laikais mes tapome bičiulėmis, ji mane mokė redagavimo ir mąstymo meno. Pernai gruodžio mėnesį Vytautė atšventė savo aštuoniasdešimtmečio jubiliejų – tyliai, kukliai, sirgdama (gyvenimo paradoksas – savo gimtadienį humoristė pasitiko ligoninėje), oficialiai nepagerbta kultūros ir literatūros valdininkų. Tik Nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Vaikų literatūros centro darbuotojai, kaip visada, surengė porą savo mylimos rašytojos jubiliejaus paminėjimų: vaikų literatūros mokslinio-praktinio seminaro „Prano Mašiotų skaitymai“ rėmuose keletas pranešėjų skaitė savo išvalgas, kurias jungė tema „Vytautės Žilinskaitės kūryba vaikams ir jos kontekstai“. Bibliotekos svetainėje jau sausio pradžioje buvo parengta jubiliejinė rašytojos gausaus kūrybinio kraičio paroda. Visa tai beveik neatsispindėjo Lietuvos kultūrinėje spaudoje (jau nekalbu apie dienraščius). Bet taip jau įprasta, kad vieniems kūrėjams žarstomas ypatingas dėmesys, o kiti prisimenami ir apgarbstomi tik tada, kai jų nebelieka...

Taigi Vytautė Žilinskaitė – prozininkė, humoristė, vaikų literatūros rašytoja. Vilniaus universitete baigusi žurnalistikos studijas, debiutavo eilėraščių rinkiniu „Nesustok, valandėlė“. Išgarsėjo humoro ir satyros kūrinių, išsiskyrusi iš kitų šio žanro autorių kaip savito, subtilaus ir intelektualaus braižo kūrėja. Jos kūryba pagrįsta paradoksaliomis situacijomis, išradingai supinta fantazijos ir realybės darna. Siužetuose (net knygose vaikams) persišviečia keletas sluoksnių – buitinis, socialinis, kultūrinis, filosofinis. Toks daugiaprasmis kūrinytis stipriau paveikia vaizduotę, jaunąją skaitytoją skatina mąstyti, ugdo savistabą. Rašytoja dažnu atveju pasitelkia alegoriją, per ją įprasmindama šiuolaikinę tikrovę.

Humoro ir satyros rinkiniai: „Humoreskos“ (1971), „Paradoksai“ (1973), „Satyros“ (1978), „Paveikslas“ (1981), „Kvaitulys“ (1983), „Paršiuko puota“ (1996), „Kas atsitiko?“ (2000). Pasakų ir apsakymų knygos vaikams: „Robotas ir peteliškė“ (1978), „Ledinė fejė“ (1979), „Kelionė į Tandadriką“ (1984), „Tiputapė“ (1996), „Nebijokė“ (2000), „Kintas“ (2006) ir kt.

Parengė sovietinėje armijoje žuvusių lietuvių kareivių laiškų knygą „Prašė neverkti“ (1991), lietuviškų feljetonų antologiją „Įdomiausioji kaukė“ (1993). Vyt. Žilinskaitės knygos išleistos estų, latvių, vokiečių, anglų, rusų kalbomis.

Vytautė keletą kartų yra laimėjusi geriausios metų knygos vaikams premiją ir IBBY Lietuvos skyriaus karūną, 2007 metais Švietimo ir mokslo ministerija jai skyrė Vaikų literatūros premiją. Taip nuoširdžiai, dosniai, atvirai rašytoją myli ir vaikų literatūros vertintojai, ir maži, jauni bei suaugę jos skaitytojai. V. Žilinskaitė vienu metu apgailestavo, jog ne visą laiką rašiusi tik vaikams. „Rašydama vaikams gali tikėtis paveikianti skaitytoją daug labiau nei rašydama suaugusiems“, – sakė ji. Vaikams rašomuose apsakymuose ar pasakose Vytautė skatino skaitytojus ne tik svajoti ar

ieškoti nuotykių, bet ir pajusti gyvenimą toki, koks jis yra iš tikrųjų. Savo kūrybinį moralinį imperatyvą ji yra išsakiusi dar 1979 m. (tais metais rašytoja pelnė Respublikinę valstybinę premiją, dabartinės Nacionalinės literatūros ir meno premijos atitikmenį), kai kalbėjo apie vaikų literatūrą. Anot jos, nereikia bijoti piešti vaikams gyvenimą toki, koks juos supa, skatinti, kad „vaiko širdis neapaugtų taukais, kad daiktai jam neužgožtų dvasinio prado, kad justų, kas šiandien yra opiausia, svarbiausia“. Ir po trisdešimties metų, nepriklausomoje Lietuvoje, kurios statybai pirmajame Nepriklausomybės dešimtmetyje tiek daug savo kūrybinių jėgų paaukojo Vytautė Žilinskaitė, šie žodžiai nesensta, gal dar labiau aktualėja. Gyvenimas toks, koks yra, verčia pažvelgti į jo gelmę ir ten rasti tokių vertybių, kurių nepamatysi žiūrėdamas tik į raibuliuojantį jo paviršių.

Su tūkstantmečiais nesenstančia tiesa, kad žinojimas didina žmogaus kančią, rašytoja nebijo supažindinti vaikus ir paauglius. Minėto seminaro pranešėjos Neringa Mikalauskienė („Vytautės Žilinskaitės veikėjų svajonių maršrutais“), Džiuljeta Maskuliūnienė („Liūdesys Vytautės Žilinskaitės pasakose“), Danguolė Šakavičiūtė („Heroizmas ir aukojimasis Vytautės Žilinskaitės kūryboje“), įvairiais aspektais analizuodamos V. Žilinskaitės kūrybą, akcentavo vaikiškos svajonės ir gyvenimo patirties susikirtimą, kai herojai atsiduria nesusikalbėjimo, vienišumo, troškimų neišsipildymo ar net tragiškos baigties situacijose. Anot Dž. Maskuliūnienės, liūdnumas yra didžioji rašytojos knygų vaikams vertė. „Liūdna, todėl ir gera. Todėl ir tikra“.

Jaunystėje aš žavėjausi skaudžiai geliančiomis V. Žilinskaitės satyromis ir grakščiomis humoreskomis, kur nebuvo vietos vulgarumui ir lėkštam nešvankumui. Tada vaikų pasaulio problemos ir jausmų peripetijos man buvo tolimos. Bet jau subrendusi, skaitydama „Tiputapę“ ar „Nebijokę“, pajutau tą liūdnumo svorį, užrakintą pasakiškumo siužetuose. „Kas kuria tragiškai, turi gyvenime atsiliūdėti. Todėl visų karalių juokdariai paslapčia šluostydavosi ašaras“, – tai citata iš kažkurio Vytautės kūrinių. Ir dar: „Rašytojui ne taip sunku sugraudinti, pravirkdyti skaitytoją. Bet prajuokinti – ir taip, kad jis juoktųsi pats iš savęs – ne juokas!“

Krečia šiurpu tas jau stereotipu pavirtęs moteriškų šypsenų karnavalas. Viena dama, ganėtinai garbaus amžiaus, nuotraukose su savo šypsena atrodo kaip giltinė. Ir ko jos šypsosi lyg pro sukaštus dantis, – galvodavau žiūrindama portretinių moterų fotografijų „galerijas“. Pasirodo, tai amerikietiškas išradimas, garsioji „cheese“ šypsena. Dirbtinė, kaip ir viskas šiame plastmasiniame vartotojų pasaulyje. Vytautė Žilinskaitė ir gyvenime, ir nuotraukose net glumina savo rūstumu ir akyse šviečiančiu liūdesiu. Tas rūstumas iš pradžių kausto, nes pajunti savo paviršutinišką menkystę santykių su tuo, ką slepia liūdesys. Iš jo atsiranda tikroji satyra, kuri, anot rašytojos, tegali gimti iš tikėjimo, nerimo ir skausmo. Iš gyvenimo, kurio pažinimas tik didina kančią.

Įsiminiau visam gyvenimui rašytojos pasakymą, kad parašytą savo sakinių reikia šlifuoti keliasdešimt kartų, kol jis bus tinkamas spaudai, knygai. O šiandieniai mūsų žurnalistai ir rašytojai į viešumą paleidžia pusfabrikačius, panašius į visokių kulinarijos „stebuklus“ – mėsainius, dešrainius, tešlainius... Ir gyvenam mes literatūrinės puskalbės pasaulyje, kur viskas netikra ir nepastovu. Paklausta apie savo vaikystę, anot Juditos Vaičiūnaitės, tą veidrodį, savo amalgamoje atspindintį žmogaus esmę, Vytautė Žilinskaitė prisiminė Kauno pakraštį, Neries krantą priešais



Vytautė Žilinskaitė – geriausios 2007 m. vaikų knygos laureatė.

Romos Kišūnaitės nuotr.

Kleboniškį. „Kai iš ten išsikėlėme, tų vietų ilgesys nedavė man ramybės, tad po daugelio metų nuvažiauvau vėl pažvelgti į širdžiai artimas vietas. Ir nustėrau. Ten, kur tekėta skaidraus kaip kalnų oras vandens, kur net vėžiai veisėsi, dabar stūmėsi niūrūs rudi vandenys, o krantas – anuomet auksinio smėlio juostelė – virtęs klampia juosva dvikiančia koše... Tai, ką mums ištausojo tūkstantmečiai, suniokojo keli dešimtmečiai. Ir niokoja toliau“.

Galvotrūkčiais lekianti mūsų civilizacija ima naikinti pati save. Ar ne todėl satyrikė ir humoristė Vytautė Žilinskaitė geriau jaučiasi vaikų pasaulyje, kur dar galima sutikti neužterštų vietų, nes vaiko siela jautresnė grožiui, geresnė gamtai ir žmonėms. Ir patys vaikai, rašytojos jubiliejaus proga mokytojų paklausti, ką mano apie Žilinskaitės kūrybą, išsakė tai, ką suaugusieji jau yra pamiršę: kad jos knygos moka išibrauti į skaitytojo jausmų pasaulį, perteikti filosofines mintis per vaikiškus personažus, priverčia susimąstyti... (Tai A. Kulviečio vidurinės mokyklos aštuntokų pasisakymai, kuriuos seminare „Vytautės Žilinskaitės kūryba vaikams ir jos kontekstai“ apibendrino jų mokytoja Violeta Juodelienė, su mokiniais parengusi pasirodymą „Vytautės Žilinskaitės paslaptis“).

Vaikų literatūros centro direktorė Aldona Augustaitienė pasakojo, kad seminare buvo gausus būrys klausytojų. „Vieni atėjo paklausti, nes užaugo su Žilinskaitės knygomis, kiti – apie jas kalba vaikams mokykloje, skaito namuose... Vytautė vis kuklinosi, kad ji nenusipelnė tokio dėmesio. Bet mes žinome, už ką ją mylime ir kodėl skaitome jos knygas“. O išvalgis literatūros profesorius Vytautas Kubilius, vertindamas jos kūrybą, ją apibrėžė taip: „V. Žilinskaitės knygos – dažniausiai pasakoja ne istorijas, o svarsto kokią nors problemą; ji „filosofuoja“ pasirinkta tema, naudodamasi stulbinančiomis hiperbolėmis, fantastiškais įsivaizdavimais, kurdamas absurdiškas situacijas. Jos humoreskos nėra lėkštas šmaikštavimas, jose niekad nėra nė šešėlio vulgarumo ir nešvankumo, bet jos geliantis sąmojis, stebinantis groteskas ir išradingumas taiko į pačią išjuokiamo reiškinių esmę. Vytautė Žilinskaitė gana esmingai pakeitė lietuviškojo sąmojo pobūdį, intelektualizuodama jo ištakas ir išraišką dabartinės prozos ir poezijos dvasia“. Taikliau nepasakysi apie jos kūrybą suaugusiems ir vaikams... □

Straipsnio autorė už pagalbą, rengiant šį tekstą spaudai, dėkoja Vaikų literatūros centro darbuotojoms Aldonai Augustaitienei ir Romai Kišūnaitei. Kitame numeryje spausdinsime vienos iš seminaro pranešėjų Neringos Mikalauskienės adaptuotą laikraščiu pranešimą „Vytautės Žilinskaitės veikėjų svajonės“.



Garbingiausi šventės svečiai. Centre – kultūros ministras Arūnas Gelūnas, į dešinę nuo jo – Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė, Krašto apsaugos ministrė Rasa Juknevičienė, už jos – Kauno meras Andrius Kupčinskas, dešinėje sėdi aktorė Regina Varnaitė.

Gintauto Vaičio nuotr.

Seniausiam Lietuvos teatrui nestinga idealizmo ir svajonių

MONIKA JAŠINSKAITĖ

Pačioje 2010 metų pabaigoje Kauno valstybinis dramos teatras (KVDT) minėjo garbingą sukaktį – Lietuvos teatro devyniasdešimtmetį ir savo, kaip seniausio profesionalaus dramos teatro Lietuvoje, jubiliejų. Būtent Kaune, tuomet vadinamojoje Dramos vaidykloje, 1920 metais gruodžio 19 dieną buvo parodytos Juozo Vaičkaus režisuotos Hermanno Zudermanno „Joninės” – pirmasis spektaklis, kuriame vaidino profesionalūs artistai.

Profesionalus Lietuvos teatras išaugęs iš mėgėjiško klojimo teatro – būtent toks ūkinis pastatas lietuviškos spaudos draudimo metais glaudė lietuvių skleidusius scenos mylėtojus. Primindamas savo šaknis, devyniasdešimtmečio minėjimo svečius KVDT pasitiko šiaudais išklotoje, tokias slaptas „sales” primenančioje kareiviškoje palapinėje.

Savo istorijoje mačiusiam įvairiausių džiaugsmų ir negandų, šiandien jubiliatui, rodos, taip pat nelengva. Jau porą metų be Didžiosios scenos gyvuojančio seniausio profesionalaus dramos teatro Lietuvoje darbuotojai primena karius, ekstremaliomis sąlygomis ginančius savo idėją.

Vis dėlto panašu, kad sudėtinga šios dienos situacija šiai kultūros įstaigai tik padeda – priverčia sukaupti visas turimas kūrybines jėgas ieškoti kelių įgyvendinti savo svajonę ir kurti teatro stebuklą.

Iškilingam jubiliejaus minėjimui teatro kolektyvas paruošė dar vieną netikėtumą – ši šventė neaplenkė tos svarbiausios didžiosios salės,

nors išardytoje scenoje atrodo šalta, žmonių širdis šildo čia gimusios emocijos ir kūrybiniai pasiekimai.

„Norisi dėkoti visiems, kurie šiandien nestokoja kūrybiškumo ir idealizmo, tarsi tai būtų pati pradžia – 1920 metai. Idealizmas turbūt ir yra pati gražiausia varomoji teatro jėga, kuri paliudija, kad pats seniausias Lietuvos teatras yra visada jaunas,” – jubiliejaus minėjimo svečiams kalbėjo teatro vadovas.

Anot E. Stanciko, per daugelį metų į teatro kolektyvą įsiliejo pačios stipriausios kūrybinės pajėgos. Laikas jas papildė ir praretina. Iškeliavusieji, teatre palikę savo kūrybinę dvasią ir šviesią energiją, pagerbti skambant Naujų idėjų kamerinio orkestro atliekamam Gedimino Gelgato kūriniiui „Aidai tūkstančiui metų”.

Nuoširdžiai KVDT darbuotojus sveikino kultūros ministras Arūnas Gelūnas: „Ši vieta mano biografiijoje vaidino išskirtinį vaidmenį.

Prieš 25–27 metus Lietuvoje buvo tik kelios vietos, kurios nuo tuomečio sovietizmo sustirusius mūsų protus ir širdis galėjo uždegti su tokia jėga, kaip tai darydavo Kauno dramos teatras.” Ministras prisiminė laikus, kuomet bilietai į spektaklius buvo medžiojami per naktis – „ateidavome 3 valandą nakties ir laukdavome eilėje, kada atsidarys kasos, kad galėtume įsigyti bilietus visam sezonui.”

Apie prabėgusius teatro metus pasakojo ir KVDT fojė antrajame aukšte atidaryta istorijos paroda, kurioje pasipriešinimą ideologijos priespaudai liudija legendinis šv. Marijos paveikslas, turėjęs nusileisti Jono Jurašo spektaklio „Barbora Radvilaitė” pabaigoje. Sovietinės cenzūros uždrausto paveikslo istorija, papildyta anksčiau nepublikuotais dokumentais, pasakojama teatro devyniasdešimtmečio proga išleistoje knygoje „Kauno valstybinis dramos teatras 90”.

Jubiliejiniam leidinyje teatrologė Elvyra Markevičiūtė paskatino visus žymiausius šiame teatre dirbusius režisierius ir akylai jų kūrybą stebėjusius kritikus išreikšti savo požiūrį, papasakoti savąją dramos teatro istorijos versiją. Knyga išleista dviem kalbomis, už tai teatro bendruomenė yra nepaprastai dėkinga Bridgewaterkolegijos prof. dr. Delijai Valiukėnaitei (JAV), išvertusiai knygą į anglų kalbą.

Kauno miesto meras Andrius Kupčinskas už

pilietinių iniciatyvų įgyvendinimą bei miesto įvaizdžio stiprinimą KVDT darbuotojams įteikė Kauno miesto burmistro Jono Vileišio medalius. Pasidabruotais medaliais apdovanoti buvę vyriausieji šio teatro režisieriai arba meno vadovai: Henrikas Vancevičius, Jonas Jurašas, Jonas Vaitkus, Gytis Padegimas ir Gintaras Varnas. Žalvariniai medaliai pradžiugino teatro veteranus – Gražina Balandytę-Čygienę, Danguolę Baukaitę-Karklelienę, Aldoną Jodkaite, Danutę Juronytę-Zelčiuvienę, Doloresą Kazragytę, Eglę Kybartienę, Nijolę Korovičevą, Aldoną Kudlaitę, Antaną Kurkietį, Algimantą Kučinską, Antaniną Mackevičiūtę-Barčienę, Birutę Raubaitę, Rūtą Staliliūnaite-Matulionienę, Antaną Tarasevičių, Reginą Varnaitę-Eidukaitienę, Leonardą Zelčių, Vladą Žirgulį, Stasių Radzevičių ir Antaną Žeką.

Nors devyniasdešimtmečio minėjimo metu ne kartą buvo žvelgta į praeitį ir džiaugtasi esamais scenos menininkų pasiekimais, Kauno valstybinis choras vakaro svečius pakvietė suvirpinti kūrybos stygas bei žengti į ateitį, siekiant įgyvendinti savo svajones. Skambant chorui „Skrisk, svajone” iš Džiuzepės Verdžio operos „Nabukas”, tikėjimą svajonių išsipildymu sustiprino salės erdvėse pakibusios teatro šviesų dailininko Vladimiro Šerstabojevo sukurtos vaizdo projekcijos.

Netrukus šventė persikėlė į teatro fojė – čia jau baigti rekonstrukcijos darbai. Ši erdvė, kaip ir didžioji salė, mena laikus, kai šiame Laisvės alėjos pastate buvo įsikūręs kino teatras. Tuomet, savo aušros laikotarpiu, Kauno drama kartu su opera bei baletu dalijosi dabartinio Kauno valstybinio



Prie M. B.Stankūnės paveikslo grimo kambaryje: teatro vadybininkė Agnė Burovienė ir teatro vadovas Egidijus Stancikas.

Remio Džerbausko nuotr.

muzikinio teatro patalpomis. Žymint garbingą sukaktį, šio teatro direktorius Benjaminas Želvys užvedė tradicinį „Ilgiausių metų”.

Vėliau KVDT bičiuliai dalijosi šilčiausiais žodžiais ir dovanomis, buvo atidengta nuo 1920–ųjų iki šių dienų teatre dirbusių kūrėjų garbės lenta. Čia surašytos žymiausių aktorių, režisierių, scenografų, kompozitorių bei dramaturgų pavardės.

Plojimai ir šventinė nuotaika lydėjo LR Prezidentės D. Grybauskaitės, LR Seimo Pirmininkės I. Degutienės, LR Ministro Pirmininko A. Kubiliaus, visų Lietuvos valstybinių teatrų atstovų sveikinimus, išsakytus jubiliejaus minėjimo metu ir pradžiuginusius KVDT bendruomenę,

Negalima nepaminti labai gražios dovanos, kuria teatras pasipuošė prieš pat devyniasdešimtmečio sukaktį. Tai devyni Čikagoje gyvenančios dailininkės Magdalenos Stankūnienės paveiksai, kurių siunta teatrą pasiekė artėjant jo jubiliejui. Šios lietuviškos kultūros puoselėtojos padovanoti darbai pagyveno dar visai neseniai atnaujintus teatro grimo kambarius ir nuo šiol džiugins visų spektakliams besiruošiančių aktorių akį bei savo šilta aura lydės juos į sceną.

2010 metų gruodžio 19-osios vakarą švenčiantys teatro darbuotojai – senjorai ir jaunimas – tiesiog ošė. Šis spalvingas kolektyvas tikrai turi kuo didžiuotis – nestokodami profesinių pasiekimų, įgyvendintų ir dar bręstančių kūrybiškų idėjų, jie taip pat gali džiaugtis tokiu gausiu juos remiančių artimų bendražygių būriu, kuris nuolatos palaiko nelengvame kelyje ir suteikia jėgų drąsiai nešti teatro idėjos vėliavą. □



Kauno valstybinio choro vadovas profesorius Jozas Bingelis diriguoja stovėdamas tarp didžiosios teatro salės žiūrovinių pakylų pamatų.

Donato Stankevičiaus nuotr.

į kurią buvo pakviesti artimiausi KVDT bendražygiai – kolegos iš Kauno ir kitų Lietuvos miestų, kultūros žmonės, partneriai ir rėmėjai. Rekonstrukcijos metu statybų aikštele virtusi didžiausia teatro erdvė prisipildė svečių šurmulio, o niūrios sienos atgijo, kad projektuojamomis fotografijomis pasakotų KVDT istoriją.

Teatro širdyje susirinkusiuosius sveikino jo vadovas Egidijus Stancikas. Jis džiaugėsi, kad

Pirmoji Lietuvos advokatė

ANELĖ BUTKUVIENĖ

Pabaiga. Pradžia 2011 m. vasario 5 d. „Kultūroje“

Lietuvoje

1918 m. pabaigoje didelėje Lietuvos dalyje, taip pat ir Rokiškyje, įsitvirtino Raudonosios armijos durtuvais atnešta bolševikų valdžia. Purėnienė trumpam patraukė pseudohumanistiniai bolševikų lozungai ir ji trejetą mėnesių buvo Rokiškio revoliucinio teismo sekretore. Supratusi bolševikų politikos esmę, ji ryžtingai nutraukė ryšius su jais ir niekada jų neatnaujino.

1918 – 1921 m. Liuda Purėnienė dirbo Rokiškyje notare, ji buvo pirmoji notarė Lietuvoje. 1921 m. Purėnai persikėlė į Kauną. Antanas Purėnas pradžioje dirbo Aukštuosiuose kursuose, o perorganizavus juos į Lietuvos universitetą, jame profesoriavo, buvo renkamas rektoriumi. Purėnienė pradėjo dirbti prisiekusiojo advokato padėjėja. Ji gilino savo žinias, mokėsi iš savo kolegų, kaupė advokato darbe reikalingą patirtį. 1927 m. jai buvo suteiktos prisiekusiojo advokato teisės. Ta proga Lietuvos spauda rašė: „Liudvika Purėnienė, pirmoji Lietuvoj ir visoj Pabaltėj moteris prisiekusis advokatas“. Taip išsipildė jos jaunystės svajonė, nes Purėnienė pasirinko teisės studijas tik norėdama tapti advokate ir ginti paprastus žmones. Tarpukariu kaip advokatė buvo labai populiari, nes pasižymėjo puikia iškalba, logiška argumentacija, bekompromisiniu tiesos siekimu. Jei teismo proceso metu kaltinamasis ar liudytojas duodavo melagingus parodymus, ji kreipdavosi į teisėją, sakydama: „Gerbiamas teisėjau, atkreipkit dėmesį, jisai meluoja!“ Ne kartą Purėnienė be atlyginimo gindavo teisiamuosius. Jos sėkmingoje profesinėje veikloje daug lėmė didelė erudicija, įvairiapusiški interesai. Advokatė gerai mokėjo keturias užsienio kalbas – vokiečių, prancūzų, lenkų, rusų, labai mėgo literatūrą, teatrą, daile. Su vyru sukaupė turtingą biblioteką.

1932 m. advokatė išleido studiją „Jungtuvės ir išsiskyrimai“, kurioje istoriniu požiūriu labai išsamiai išanalizavo šeimos raidą ir skyrybų galimybes Vakarų Europos valstybėse. Autorė nurodė, kad Lietuva yra viena iš nedaugelio šalių, kurioje skyrybos įstatymu neįteisintos ir tai diskriminuoja moterį. Ji kėlė skyrybų įteisavimo būtinumą, pa-

teikė Estijos ir Latvijos pavyzdžius, pabrėždama, kad jose įstatymai buvo priimti 1919 – 1920 metais, tuoj po valstybingumo atkūrimo. Purėnienė bendradarbiavo spaudoje. Didelio atgarsio visuomenėje susilaukė jos publikacijos „Kooperacija ir moterys naujakurės“, „Moters darbininkės ir valdininkės būklė“, kuriuose nušvietė šių socialinių sluoksnių moterų problemas.

Nuo pat gimnazijos laikų Liuda Vienožinskaitė – Purėnienė buvo socialdemokratinų pažiūrų, aktyviai veikė socialdemokratų partijoje, rėmė ją savo asmeninėmis lėšomis. Iki partijos uždarymo 1936 m. buvo jos Centro komiteto narė, komiteto posėdžiai vykdavo Purėnų bute. Juose dalyvaudavo Steponas Kairys, Juozas Paknys ir kiti garsūs socdemų veikėjai. Purėnienės veikla partijoje turėjo ir feministinę pakraipą. Ji įkūrė moterų sekciją, suorganizavo laikraštį „Socialdemokratas“ priedo, skirto moterims, leidimą, skelbė jame savo straipsnius.

Purėnienė buvo I, II, III Lietuvos Respublikos seimų narė. Seimuose ji gynė moterų teises. 1926 m. Lietuvos Respublikos Ministrų kabinetas priėmė moteris diskriminuojantį nutarimą, kad inteligentų šeimose, kuriose dirba abu sutuoktiniai, vienas iš jų turi būti atleistas iš darbo (žinoma, turėta galvoje moteris – A. B.), jeigu jie abu dirbdami valstybinėje įstaigoje uždirda tam tikrą nutarime nurodomą pinigų sumą. Advokatė surengė protesto akciją – mitingą Kooperacijos banko salėje. Jame dalyvavo visų Lietuvos politinių partijų moterys. Purėnienė pasakė ugningą kalbą, kritikuojančią tokį vyriausybės nutarimą, mitinge buvo priimta ji smerkianti rezoliucija. Interpeliaciją seime šiuo klausimu pateikė krikščionių demokratų partijos frakcija. Visi seimo nariai socialdemokratai, Purėnienės suagituoti, vieningai parėmė interpeliaciją. Ji pati pateikė seimui tokio turinio paklausimą: „Nutarimas yra motyvuojamas tuo, kad daug karininkų ir bendrai inteligentų yra be vietų. Šis nutarimas buvo išsiuntintas visoms įstaigoms. [...] Vienu plunksnos pabraukimu išbraukė moterų teises. Kuo remdamosi?“ Ministrų kabinetas buvo priverstas nutarimą atšaukti. Turėdama teisininkės kvalifikaciją, Purėnienė seimui pateikė ne vieną įstatymo projektą. Vienas iš jos parengtųjų buvo amnestijos įstatymas.

Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo, kai į valdžią atėjo tautininkų partija, Liuda Purėnienė bu-

vo opozicijoje. Ji skelbė kritiškus straipsnius socialdemokratų spaudoje, dalyvaudavo įvairiose protesto akcijose. Už opozicinę veiklą buvo įkalinata, teisiama, bute darytos kratos, ji netgi išstremta į Rokiškio apskritį. Broliai kreipėsi užtarimo į Jadvygą Tubelienę, tuometinio premjero žmoną, kad sesuo galėtų grįžti į Kauną. Grįžusi tęsė savo veiklą, ją nutraukė tik po to, kai 1936 m. socialdemokratų partija nustojo veikusi.

Liuda Purėnienė buvo socialdemokratinų pažiūrų, tačiau jokių ryšių su komunistais nepalaidė. Kai XX a. 4 – ajame dešimtmetyje Lietuvos komunistai siūlė socialdemokratams burtis į anti-fašistinį liaudies frontą, socialdemokratai tam kategoriškai nepritarė. Jie komunistų buvo apšaukti Kominterno nukaltu terminu socialfašistais. Socialfašiste, komunistų nuomone, buvo ir Liuda Purėnienė. Advokatė labai neigiamai vertino totalitarinius režimus SSRS ir Vokietijoje. Į klausimą „Kas geriau, Hitleris ar Stalinas?“, atsakydavo klausimu „O kas geriau, Tamsta, cholera ar maras?“ Todėl sovietines ir hitlerinę okupacijas ji vertino kaip Lietuvos valstybingumo sunaikinimą, lietuvių tautos tragediją.

Antrosios sovietinės okupacijos metu ji trumpai dirbo advokate, po to išėjo į pensiją. Nemažai Purėnienės ir jos vyro giminių, socialdemokratų partijos bičiulių buvo įkalinėti Stalino lageriuose arba ištremti. Purėnai juos rėmė, siųsdavo siuntinius, pinigus. Kai po Stalino mirties likusieji gyvi grįžo į Lietuvą, juos globojo, paremdavo materialiai.

Privačiame gyvenime buvo disciplinuota, laikėsi dienotvarkės, to reikalaudavo ir iš savo artimųjų. Santykiuose su žmonėmis būdavo griežtoka, bet niekada nepažemindavo kito žmogaus savigarbos ir orumo. Labai nemėgo aplaidumo, netgi senatvėje būdavo visada pasitempusi, elegantiška, su skrybėlaite, kas sovietmečiu būdavo neįprasta. Purėnai vaikų neturėjo, o vaikus Purėnienė labai mylėjo, globojo ir leido į mokslą giminaičius. Purėnų namuose užaugo keli Vienožinskiukai, brolių vaikai, Purėno sesers Konstancijos anūakai. Apie dėmesį augintiniams daug pasako toks faktas. Kaip liudija Purėnų namuose augusi p. Dalia Pedišiūtė – Goberienė, teta Liuda rytais visada keldavosi pati, darydavo vaikams sumuštinius, virdavo košę, švenčių proga juos apdovanodavo. Į kaimą, pas gimines, kur būdavo daug vaikų, visada atvažiuodavo su gausiomis lauktuvėmis.

Pirmoji Lietuvos advokatė Liuda Vienožinskaitė – Purėnienė mirė 1972 m. lapkričio 17 d., palaidota greta savo vyro Petrašiūnų kapinėse, Kaune. □

Gyvybės kultūra

Atkelta iš 3 psl.

ties ir gyvybės, mirties kultūros ir gyvybės kultūros konflikto liudytojai... neišvengiamai atsakingi už tai, kad apsispręstume besąlygiškai remti gyvybę“ (*Evangelium vitae*, n. 28): už Dievo dovanojamą gyvybę, prieš tos gyvybės atmetimą, kuris veda į žmonių sužalojimą ir galutinai į dvasinę mirtį.

3) **Pasiūlantį pasauliui Dieve pagrįstą viltį.** Teikdamas žmogui gyvybę, Dievas teikia nuostabią, Savimi pagrįstą viltį. Ta viltimi remdamasis Jonas Paulius II kvietė: "Kuo įtaigiau ir kreipiuosi į visus Bažnyčios narius, gyvybės tautą, stojančią už gyvybę, kad visi drauge galėtume pasiūlyti pasauliui naujos vilties ženklus ir dirbtume (...) idant įsitvirtintų nauja žmogaus gyvybės kultūra..." (*ten pat*, n. 80). Viltis užtikrinta Dieve, kad Jo dovanota gyvybė visiškai išsiskleis Jame. Štai kame glūdi alternatyva, vertingesnė už bet kurią kitą kultūrą be Dievo!

4) **Dievo paveikslui Dievo pagalba.** Pasivadinęs „vilties liudytoju“, popiežius Jonas Paulius II kreipėsi į XV-ąją Jungtinių tautų organizacijos bendrąją asamblėją: "Kiekvienas žmogus asmuo yra sutvertas pagal paveikslą ir panašumą To, iš kurio kyla visa, kas tik egzistuoja. Savyje turime išminties ir dorybės galią. Su šiomis dovanomis ir su Dievo pagalba kitame šimtmetyje ir kitame tūkstantmetyje mes galime pastatyti žmogaus asmens vertą civilizaciją – tikrą laisvės kultūrą..."

Visi elementai, kuriuos nurodė paskaitoje V. Malinauskas, glūdi Jono Pauliaus II siūlomos gyvybės kultūros vizijoje: 1) kilmė iš Dievo, 2) pagrįsta Dievo paveikslu ir panašumu, 3) įtampoje-konflikte apsisprendžiant už Dievo dovanojamą gyvybę ir 4) pasitikint Kristaus užtikrinta viltimi (plačiau žr. Dievo apreiškime Šventajame Rašte, o taip pat – enciklikoje „Evangelium vitae“).

Ateitininkams Jono Pauliaus II kvietimas kurti gyvybės kultūrą jau buvo paskelbtas 2006 m. XV-ajame Ateitininkų federacijos kongrese; deja, 2007 m. Ateitininkų federacijos taryboje pasiūlytas atsiliepiamas tyloje buvo numarintas.

Dabar, kai V. Malinauskas paskaitoje aptarė reikalą ateitininkams pasiūlyti žmonijai viltį teikiančią kultūrą – tokią, kuri būtų pagrįsta žmogaus panašumu į Dievą, kai vėl prašvitusiomis akimis galime įsitikinti, kad tokią kultūros viziją yra pateikęs išvalgus Dievo vietininkas Jonas Paulius II jau 1995 metais, gal Ateitininkų federacijos vadovybė atsilieps į šio Kristaus vietininko kvietimą ir imsis to didelio būtino uždavinio, kad ir ribotomis pajėgomis – kurti ir plėtoti Dieve pagrįstą viltį skleidžiančią gyvybės kultūrą Lietuvoje.



Kun. K. A. Trimakas

Pastaba. Gyvybės kultūra nėra vien negimusių kūdikių ar visuomenei nebereikalingų senelių gynimas (nors tai opus ir būtinas siekis). Kaip popiežius Jonas Paulius II enciklikoje "Evangelium vitae" išryškino – tai kurti kultūrą visose jos apraiškose: visuomeniniame gyvenime, moksle, mene, šeimos gyvenime, politikoje, žiniasklaidoje, liturgijoje ir kt. Viena svarbiausių šios kultūros apraiškų yra *švęsti gyvenimą* – džiaugtis, dėkoti, garbinti Dievą tiek prigimtinio, tiek ir sudievinto *Dievo vaikų* gyvenimu.

Literatūra:

Jono Pauliaus II enciklika „Evangelium vitae“, Roma, 1995. Lietuviškas vertimas – „Gyvybės Evangelija“, 1995 m., Vilnius.

Kęstutis A. Trimakas. „Konfliktas tarp gyvybės ir mirties kultūrų: Prano Dovydaičio ir Jono Pauliaus II idėjų ir siekių palyginimas“, paskaita XV Ateitininkų kongrese, „Ateitis“, 2007, nr. 2 (33). P. 38–42.

Gyvybės kultūros leidiniai, kurių autorius yra Kęstutis A. Trimakas, išspausdinti 2005–2006 m. Čikagoje ir Kaune: „Gyvybės kultūra, mirties "kultūra" ir lietuvių tauta“, „Turėti gyvenimo apšiai“, "Kristuje gyventi ir kurti".